

15 bloavezh advouezhiañ Pe penaos e oa kroget an traoù...

Corinne ar Mero

E 1999 e oa bet kroget pep tra, ha krouet an advouezhiañ e brezhoneg, pa ne oa mann ebet war an dachenn-se. Ma ne oa ket bet graet al labour-se en doare micherel, bet kaset da benn d'ar c'houlz-se, ne vije tra ebet war an dachenn-se hirie. Ma ne oa ket bet deus Rozenn Milin¹, ur plac'h mennet da gas an traoù da benn, ne vije den ebet evit lakaat war-wel hirie disoc'hoù al labour he doa-hi graet, hag ar skipailh kentañ d'he heul hag asambles ganti.

1999 : sevel ar binvioù

Klasket e oa bet advouezhiañ traoù zo er bloavezhioù kent. Rannoù zo deus *Ulis 31* er bloavezhioù 80, da skouer, e diabarzh pezh a oa FR3 d'ar mare-se, ha roudoù a gaver deus se war ar web² (kanaouenn *Ulis 31* gant Jean-Luc Roudaut), pe deus *Yakari* (kanaouenn gant Nolwenn Korbell³) Bruzhunoù e oa ken – ha pa vefe bet lakaet o donezon e-barzh an taol gant tud mennet –, ha ne oa ket bet lakaet e plas ar benveg, dafar ha skipailh, a oa da vezañ savet c'hoazh.

Er bloaz-se e oa aet war-raok, a galz, ar soñj sevel ur chadenn skinwel evit ar vro e pennoù Rozenn Milin ha Patrick al Lae. Hag evit Rozenn Milin, plac'h mennet ha brezhonegeres a-viskoazh anezhi, ne oa ket moaien da soñjal en ur chadenn a seurt-se hep ma vije roet ur plas d'ar brezhoneg warni. Roiñ lañs d'ar c'hrouiñ war-eeun, pa oa ken bihan an niver a deknisaned a bep seurt kap da gas raktresoù filmoù ha teulfilmoù e brezhoneg da benn vat, ha tresadennoù-bev nebeutoc'h c'hoazh, a vije bet ur raktres ramz ne oa ket tu da voulc'hañ ken aezet moarvat. Krogñ gant an danvez a oa, ha lakaat an danvez-se e brezhoneg a oa ar bazenn gentañ.

Tud barrek war ar brezhoneg, kustumet da c'hoari – evit ar c'hoariva peurvuiñ, hengoun kozh e Breizh –, a oa e-leizh. Tud all, kustumet da droiñ, stummet war se, a oa dioute ivez. Ha krog e oa bet Rozenn Milin da vont en darempred gant an holl reoù se. Ne vijent ket lakaet

¹ Gwelet ar bajennad Wikipedia war Rozenn Milin : goo.gl/IVH4fX

² Gwelet al lec'hienn-mañ : goo.gl/I7SFUd

³ Da selaou amañ : goo.gl/Ozwerv

d'ober ur vicher n'anvezen ket hep stummañ anezhe – plac'h a-vicher eo Rozenn Milin, ha goût a ouie an doare ! Aozet he doa neuze ur staj stummañ evit an dud o doa diskouezet bezañ intereset gant ar raktres.

Ur mizvezh stummañ e Karaez

Ur mizvezh stummañ, stank ha leun-chouk an devezhioù, a oa bet neuze en hañv 1999. Digoret e oa bet dorejed un ti bras a-walc'h e Karaez gant Christian Troadec, e-lec'h ma oa bet staliet an dafar ret evit ar prantad stummañ-se. Ha gant Rozenn Milin, savet ur skipailh stummerien a-vicher boas da labourat e ti Dubbing Brothers, ur stal advouezhiañ e-mesk ar re vrudetañ e Bro-C'hall, da zont da stummañ ar vandennad brezhonegerien prest da vont dezhi. Komedianed hag azasaourien o doa bevet asambles kazi noz-deiz evit en em brientiñ d'an avañtur nevez-se. Ha teknikoù resis a oa da vezañ desket : c'hoari evit an advouezhiañ n'eo ket c'hoari war ul leurenn c'hoariva, troiñ diwar ur yezh d'eben, war baper, n'eo ket azasaat komzoù tudennoù ur film pe un dresadenn-vev. Dav bezañ solut war e dachenn gentañ evit gallet mont war an eil, met dav ivez bezañ stummet ha kompren peseurt mod e tro an traoù war an eil tachenn-se.

E-mesk ar gomedianed – ne'm eus ket soñj deus an holl anvioù, gant ma vin iskuzet gant an holl ! –, e oa tud e-giz Nolwenn Korbell, he doa bet boulc'het an hent asambles gant tud all e *Yakari* da skouer, Yann-Fañch Kemener, Annie Ebrel, Remi Derrien, Anna Auffret, Jakez Andre, Mona Bouzeg, Bob Simon, Pascal Cariou, Gisèle Gurudeg, Marthe Vassallo, Sylvie Gueguan, Louis Donval, hag ur vandennad tud yaouank, Saig Ollivier, Yann-Herle Gourves ha Riwal Kermarec en o mesk. Deus tu an danvez-azasaourien e oamp c'hwec'h : Christian ar Braz, Bastian 'Gwilhoù, Laors Skaveneg, Remi Derrien, Stefan Moal ha me, saoznegerien, gallegerien ha brezhonegerien an holl ac'hanomp.

E-keit ha ma oa ar gomedianed o pleustriñ war deknikoù an advouezhiañ, o kustumiñ d'ar binvioù a vez graet gante, en tu all d'an doare c'hoari isipisial da zeskiñ, e oamp-ni o pleustriñ war ar memes binvioù evit lakaat komzoù Bruce Willis, Robert Redford ha Scarlett Johanson pe Oprah Winfrey e brezhoneg. Soñj mat am eus e oa bet labouret war tammoù filmoù zo, bet azasaet e galleg gant Jean-Marc Pannetier, ar penn-meur en advouezhiañ a oa o stummañ ac'hanomp : *Armagedon*, *The Horse Whisperer*, *Beloved*...

Teknikoù espres-kaer... ha nevez-flamm e brezhoneg

Lakaat gerioù e brezhoneg e plas gerioù e yezhoù all ne oa ket trawalc'h, anat deoc'h ! Ret e oa klask lakaat anezhe, da vat, « e-barzh genoù » an tudennoù war ar skramm... Ul labour

stank a oa bet graet war lusk ar c'homzoù, war lakaat anezhe da glotañ, ar muiañ ma oa tu, gant fiñvadennoù muzelloù an tudennoù, war ster hollek o c'homzoù en un istor hag en ur bed klok, war ar soñjoù a oa bet c'hoant da roiñ da intent, pa oa ar gerioù choazet ganimp da vezañ danvez kentañ labour ar gomedianed war-lerc'h.

Azasaat ur film a zo par e meur a geñver da droiñ ul levr lennegezh : dielfennañ anezhañ, kompren anezhañ, kompren kement tudenn zo e-barzh a zo d'ober da gentañ, ha gwir eo evit kement film a zo, pennoberenn anezhañ pe get. Un diforc'h bras a zo ivez : en ur film pe en un dresadenn-vev ec'h eo tud o komz a glever. Ha skrivet eo al lodenn vrasañ deus ar skridoù-aozañ gant komzoù a c'haller krediñ e vefent lâret e buhez hirie, war ar pemdez. N'eus ket afer, en mod ebet, deus ur yezh « lennegezh » a vefe lakaet war ar skrammoù. Graet eo ar filmoù evit bezañ klevet hag intentet gant an dud hirie ac'h a da welet ha da glevet anezhe. Soñj 'm eus deus un evezhiadenn a oa bet graet, da skouer, pa oa bet advouezhiet *Lañselod* ganimp. Soñjet e oa bet gant unan bennaket e vije bet brav silañ brezhoneg deus ar mare ma c'hoarvez ar film. Tra kentañ da c'hoût, memestra, n'eo ket labour an azasaour-ez treuzfeurmiñ ar skrid orin ha lakaat anezhañ da glotañ gant soñjoù diavaez. N'eo ket perc'hen an azasaour-ez war ar c'homzoù-se, n'int ket bet savet gantañ-ganti. Da eil, en em c'houllet 'm eus bet meur a wech abaoe peseurt mod e vije bet degemeret ur film en henvrezhoneg ! Ha koshoc'h c'hoazh marteze an doare da gomz (isgoulenn : peseurt yezh an diaoul a veze kaozeet gant *Lañselod*, tudenn vojennel ?)...

Un dalc'h all hon eus bet da dalañ outañ ingal : ar boazioù. Ne oa ket kustum, tamm ebet, ar re a selle deus ar filmoù pe deus an tresadennoù-bev advouezhiet, o klevet brezhoneg en un degouezh a seurt-se. A-wechoù e c'halle dont diaesterioù zo deus sioù fall an distagañ : o krogiañ gant ar vicher e oa an dud er skipailh, mat e oa kaout soñj deus an dra-se. Ha dreist-holl, ne oa ket bet gwelet na klevet brezhoneg war amzer ur film faltazi gant den ebet. Dav kustumiñ ivez⁴ ! Hag evit echuiñ, liveoù yezh an holl n'int ket memes re : 'tu bennaket war an

⁴ Abaoe 2010 e vez klasket, war Brezhoweb, kinnig un dra a oa digustum d'an dud ivez : istitlet e vez e brezhoneg un nebeud deus ar filmoù kinniget. Meur a abeg da se, ha komprenet mat en doa Lionel Buannic peseurt interest a oa en afer-se. Da zigentañ zo un hengoun e galleg ne faote ket dimp lakaat e pleustr e brezhoneg : pa vez klevet unan bennaket o kaozeal en ur yezh n'eo ket galleg e vez advouezhiet gant ur *voice over*, ur « vouezh war-benn ». A-boan ma vez klevet mouezh an den o kaozeal, an ton a vez gantañ pe ganti o lâret an traoù. Dav lâret n'eus ket bet soñjet e oa un dra vat d'ober e brezhoneg : a-bouez e oa klevet an den o komz ! Eil tra a-bouez a oa roiñ tro d'an dud da lenn brezhoneg buan, gant ar memes lusk ha komzoù gwir : distabilaet e oa bet meur a hini er penn-kentañ, met lenn galleg buan a zo bet desket gant an holl (netra « naturel » en afer-se !), ha brav e oa roiñ an tu d'ober e brezhoneg ivez. Ur boelladenn ouzhpenn evit mestroniañ ar brezhoneg, asambles gant ar blijadur o klevet yezhoù all war-eeun. E mod-se e oa bet azasaet ganin, da skouer, komzoù ar vouezh *off* e filmoù e-giz *Mandela*, war anv ar frankiz pe *Irak*, *distro Allah*, ha savet an istitloù e brezhoneg war-eeun pa veze klevet an dud aterset o kaozeal. Ar soñj-se a zifennan un toullad bloavezhioù zo bremañ,

hent emañ an holl, o vont war-raok d'o lusk, met n'omp ket holl er memes lec'h war an hent-se. Hag a-wechoù, a-raok tamall lagad ar re a ra al labour ne vefe ket fall sellet a-dost deus ar pezh zo e-barzh hon lagad dimp. Pe ma kavit gwell : pezh a gomprenit pe ne gomprenit ket e-barzh ur film advouezhiet a c'hall bezañ ur gwir skoazell evit kompren e pelec'h emac'h arriet war an hent-se... Bravañ tra 'm eus bet klevet a oa bet gant tud zo o doa sellet deus Marion ar Faoued : chomet e oant, da zigentañ, da sellet a-dost deus fiñvadennoù ar muzelloù, o klask gwelet hag-eñ e klote kement ger klevet gante ; war evezh e oant bet, en eurvezh gentañ, war live ar brezhoneg, ar fazioù a c'halle bezañ. Ha goude-se (teir eurvezh e pad ar film) e oant splujet en istor, er film, hag ankouaet gante, penn-da-benn, e peseurt yezh e oa !

Un dra zo sur : uhel e oa al live a felle da Rozenn Milin e vefe roet d'ar brezhoneg – pa selle-hi deus an traoù a veze advouezhiet, pa selle ha pa selaoue a-dost al labour a veze graet, deus tu an azasaat, ar c'hoari, hag ar brezhoneg a veze roet da glevet. Hag uhel a dalv amañ e felle dezhi klevet brezhoneg, tra all ebet. Ur gwir breder he deus bet a-viskoazh war an dra-se, hag ar memes soñj hon doa-ni, hag hon eus c'hoazh, Laors Skaveneg ha me, war ar brezhoneg-se zo da roiñ da glevet. Akord omp bet en hon c'henlabour a-dost, memes pa oa aet kuit Rozenn d'ober pezh he doa d'ober e lec'h all, e-pad an daouzek vloaz ma oamp bet o roiñ e livioù d'an advouezhiañ, asambles gant ar gomedianed.

Da geñver ar staj hon doa desket ur « yezh » skrivet nevez ivez, hini an detektiñ, pa lakaer sinoù ispisial e-tal komzoù an tudennoù, a dalv evit kement fiñvadenn a vez gant o genoùioù. E penn-kentañ e oa bet soñjet e vefe graet an detektiñ koulz hag an azasaat gant an azasaourien. War ur poellad ispisial e labourep, « Syncode », bet ijinet espres-kaer evit se. Ret e oa doñvaat al loen-se ivez ! Met goût a raemp petra a dalveze kement sin skrivet war ar vandenn, ha peseurt mod lakaat ar c'homzoù da genglotañ gant doare muzelloù tudenn-mañ-tudenn. Muioc'h a-bouez n'eus ket, pa c'h eo an dra-se a c'hall roiñ da grediñ e komz an dud en hon yezh !

Traoù all a oa deut war-wel ivez, diouzhtu : talvoudegezh vras doare pep hini da vont gant « e » vrezhoneg. Ha kerkent, gant an holl, hep kaozeal deus se kement-se e-pad ar stummañ, e oa bet komprenet hon doa aze ur binvidigezh a rofe ul liv dibar d'an advouezhiañ e brezhoneg, na vije ket graet e mod Pariz gwech ebet, ha ne vije ket skarzhet, gwech ebet, ar binvidigezh divent-se. An teknikoù a oa mat da gompren ha da vestroniañ, met sell ar

hag evurus on bet er bloaz-mañ o klevet e oa bet goullet, gant tud ur skolaj o labourat war ur film kinniget dezhe gant Daoulagad Breizh, kaout istitloù e brezhoneg. Gant ma vo graet aliesoc'h-alies bremañ !

Ildefrañseien a vez o klask diverkañ kement tra n'eo ket « ildefrañseg » er yezh a vez klevet e-barzh ar mediaoù, n'eo ket un dra a felle dimp, Bretoned penn-kil-ha-troad, rannañ gante ouzhpenn.

Krogiñ ganti : TV Breizh hag avañtur nevez ar brezhoneg !

Roet em boa ma dilez d'ar skolioù katolik e-lec'h ma labourer d'ar mare-se abaoe un eizh pe nav bloaz bennaket a oa e-giz kargadez a gevredi war merañ ar c'hlasoù divyezhek e Penn-ar-Bed. Kred bras am boa e dazont ar benveg e oamp o sevel holl asambles, diwar intrudu Rozenn Milin, mennet ken-ha-ken hag he doa gouvezet rannañ an tan a oa enni gant lod. Ha kendrec'het e oan bet gant ar skipailh bodet d'ar c'houlz-se, pa n'haller ket ober seurt traoù e-unan en e gorn, hag ec'h eo labour pep hini, micherel ha soñjet mat, a c'hall solutaat an traoù. Ha me 'lâr deoc'h, evurus e oan pa c'hallfen labourat gant ur skipailh a seurt-se, pa c'hallfemp, holl asambles, degas pep hini e vaen d'an ti nevez a vefe savet, evit gounid ar brezhoneg da gentañ-penn.

Evidon-me, ne oa ket trawalc'h al labour graet er skolioù - a-bouez bras ne lâran ket, anat deoc'h ! -, ret e oa mont pelloc'h ganti. Ar brezhoneg a veze kollet tachenn ganti bemdez - ha koll a ra c'hoazh bemdez, muioc'h-mui -, dav e oa roiñ da glevet anezhi e-lec'h all. War an dachenn sokial ec'h eo deut da vezañ diaes-mat. Ar filmoù, an tresadennoù-bev zo kement digarez da roiñ anezhi da vezañ klevet e degouezhioù, gwirion pe faltazi, e-lec'h ma ne vez ket klevet ken mod-all. Pedagogiezh eo se ivez moarvat, mod-pe-vod...

Ha kerkent hag e miz Gwengolo 1999, pa ne oa staliet netra c'hoazh, pa ne oa ket lañset TV Breizh c'hoazh, a deufe war-wel er bloaz war-lerc'h, e oan bet krog gant al labour azasaat. Ar *Roue Rollo* a oa bet ar rummad tresadennoù-bev kentañ bet lakaet e brezhoneg da heul mizvezh stummañ an hañv. E-keit-se ec'h ae Laors Skaveneg da stajiad e ti Dubbing Brothers. Dedennet-bras e oa bet gant ar ren komedianed, ha labourer en doa ur pennadig du-hont, o peurechuiñ e stummadur gant Jean-Marc Pannetier. Ur skouarn danav-hardî en deus hemañ, ha petra gwell evit an donezon-se evit bezañ rener arzel ?

E 2000 e oa bet boulc'het gant al labour da vat gant ar skipailh : gant ar gomedianed, Nolwenn Korbell, Mona Bouzeg, Céline Soun, Héléne Abalain, Tangi Daniel, Tony Foricheur, Louis Donval, Remi Derrien, Momo Jouanno, Klet Beyer..., gant Laors Skaveneg e-giz rener arzel ha Pierre-Albert Vivet e-giz ijinour son. O vezañ savet e oa ar sal-son espres-kaer e ti Herbak, e-tal kichen ti TV Breizh, ha da c'hortoz e oa bet ret dezhe krogiñ ganti en ur sinema kozh en Oriant. Ha neuze, dao de'i gant *Ar Roue Rollo*, *Pêrig hag e vignoned* deus Aostralia, *Tristan hag Izold*, hag eurvezhioù hag eurvezhioù a dresadennoù-bev da heul...

E-pad 10 vloaz on bet penn-azasaourez – ha daou vloaz ouzhpenn a-nebeudoù –, hag ar blijadur am boa bet o kenlabourat gant ar skipailh komedianed, o rener arzel hag an ijinourien son. Pa veze re a labour war ar stern, ha da vare TV Breizh e oa bet ar muiañ-tout !, e teue an azasaourien all, bet stummet er memes staj, da roiñ dorn. Meret e oa bet al labour-se gant Mikael Baudu hag Ambra Rittore e TV Breizh betek 2003⁵. D'ar c'houlz-se e oa chomet a-sav TV Breizh da verañ an advouezhiañ war-eeun (er memes bloavezh he doa kuitaet Rozenn Milin penn ar chadenn). Aezetoc'h e oa goull skoazell ar Rannvro ma oa meret an advouezhiañ gant un aozadur all na oa ket ur stal brevez. D'ar mare-se e oa bet kinniget d'ar gevredigezh Dizale⁶, Andre Lavanant en he fenn d'ar mare-se, kemer ar merañ-se e karg. Met Mikael Baudu hag Ambra Rittore a zalc'he da choaz ar filmoù hag an tresadennoù-bev a vefe advouezhiet war urzh TV Breizh, betek e miz Kerzu 2008⁷. E 2006 e oa bet savet Brezhoweb, ur chadenn nevez skignet war ar web, gant Lionel Buannic⁸ – bet kuitaet TV Breizh gantañ ivez –, e brezhoneg penn-da-benn. Etre 2008 ha 2011 – ha delc'hen a ra d'ober hirie – he doa ar chadenn-se kemennet filmoù ha tresadennoù-bev o doa roet tu d'ar benveg krouet gant Rozenn Milin da vont en-dro c'hoazh, ha d'ar skipailh da zalc'hen gant e labour, a vije chomet a-sav penn-da-benn a-hend-all, pa n'en doa labouret nemet evit TV Breizh betek-henn.

Un nor all a oa bet digoret, en 2003, gant ur soñj diwanet e penn Erwan Moalic, rener Daoulagad Breizh⁹ : tri bloaz a oa e veze advouezhiet tresadennoù-bev gant TV Breizh, met kalzig a dud ne ouient ket an dra-se, hag o bugale nebeutoc'h c'hoazh. Kinniget en doa neuze e vefe aozet, gant Daoulagad Breizh, ar skignañ an danvez-se, er sinemaoù, en abadennoù evit ar vugale. E penn-kentañ e oa bet diskouezet un toullad tresadennoù-bev bet advouezhiet dija evit ar chadenn. Tamm-ha-tamm e oa bet kinniget, gant Erwan Moalic hag Elen Rubin, filmoù hir all da vezañ advouezhiet espres-kaer e ti Dizale (gant skoazell ar Rannvro bepred). Abaoe eo deut an droiad-se da vezañ un emgav bloaz evit an holl vugale !

Ur mont en-dro savet gant ar skipailh

Un toullad eurvezhioù azasaat deus ar bloavezhioù-se zo war gont Remi Derrien, Bastian Gwilhoù, Stefan Moal ha Laors Skaveneg ivez a-wechoù. Ha brav e oa, pa oa bet degaset gante, estroc'h evit o barregezhioù war ar vicher, o doareoù dezhe da vont e brezhoneg

⁵ Gwelet ar bajennad Wikipedia war TV Breizh : goo.gl/nHwBiU

⁶ Lechienn : www.dizale.bzh

⁷ Gwelet ar pennad-skrid gant an *Telegramm* : goo.gl/WrUs5t

⁸ Gwelet ar pennad-skrid gant an *Telegramm* : goo.gl/dUP8Ot ; hag ur pennad-skrid war lec'hienn Rannvro Breizh : goo.gl/yQqW5S

⁹ Lec'hienn Daoulagad Breizh : daoulagad-breizh.org

ouzhpenn. Pa lâran deoc'h, pinvidigezh divent ar brezhoneg ! Met er penn-kentañ-tout e oa bet staliet hon modoù da labourat, a dalv hirie c'hoazh, din da c'hoût - met Nolwenn Guignard hag Aziliz Bourges, azasaouezed donezonet anezhe o-div, a lâro din ma 'c'h on faziet. D'ar mare-se ivez e oa bet graet choazoù sklaer war ar yezh a vije roet da glevet : ar yezh e-giz ma veze klevet anezhi, gant al livioù kaer he deus ha n'int ket bet (c'hoazh ?) tennet diouti gant spered an Ildefrañseien. Soñj ho peus peseurt mod e oa bet diskaret ar c'hleuzioù war urzh teknikourien deut war-eeun deus Pariz, ha na ouient netra war doareoù ar vro-mañ. Lod amañ a oa bet kendrec'het gant o arguzennoù, ha diskaret gante pezh a oa bet savet gant tud ar vro diwar abegoù solut. Spered an Ildefrañseien da geñver ar galleg a vez mat komz, d'o soñj, disliv, divlaz, di-ijin alies - ha gant piv e vez « krouet » an traoù nevez er yezh-se, ma n'eo ket gant ar re a gomz anezhi en o mod dezhe, er banlevioù peurgetket ? - da heul al lodenn vrasañ deus ar re a glever e-barzh ar mediaoù gall n'int ket kap memes da zistagañ ur ger e saozneg hep gallekaat anezhañ en doare vिलाñ, an dra-se n'eus ket da lakaat da dalvezout evit ur yezh n'anvezont ket en mod ebet.

Marteze e teu ar soñj-se din diwar veur a dra : sevenadur an internet, a zarempredan abaoe an deroù, d'ar mare ma ne oa ken 'met skiantourien a rae gantañ, pa oa an arme amerikan o paouez roiñ anezhañ dezhe ; ma bloavezhioù er skol-veur bet savet e 68, e-lec'h ma veze studieren deus 120 bro disheñvel, yezhoù a bep seurt ha livioù a bep seurt war ar galleg ivez, ha hini ebet muioc'h a-bouez evit ar re all ; tammoù traoù zo o deus plijet din, a-viskoazh, e sevenadur ma bro, sevenadur ar Vretoned... Diwar dout se e teu moarvat, bepred e welan ec'h a war strewiñ, hag un dra vat eo : n'eo ket gant un den e vez cheñchet ar bed, met gant meur a hini asambles, a labour a-stroll evit difenn ur soñj, ur preder, ha rannañ anezhe, hep ma na vije rediet den ebet da vont da heul ma ne fell ket dezhañ-dezhi. N'eus ket ezhomm da lakaat un anv nemetken e penn an traoù, met ne vefe ket reizh ankouaat an neb en deus-he deus lañset un dra bennaket, en deus-he deus bet roet tro d'ar re all d'en em aozañ en-dro da se. An holl, en ur skipailh, o deus o zalvoudegezh, hag a zegas traoù zo ne vije ket moaien ober hepte. N'eus ket deus ur renkañ deus krec'h da draoñ, nann 'vat, na tud a-us d'ar re all a dennfe gounid deus labour ur skipailh a-bezh. A-blaen ec'h a an traoù, pep hini gant e-he doareoù. Hag e skipailh kentañ an advouezhiañ e oa bet mod-se dalc'hmat.

Mont pelloc'h ganti zo d'ober bremañ !

Ur bazenn gentañ e oa sevel an advouezhiañ. Deut ar re a weler hirie er c'hleweled e brezhoneg - war-bouez un nebeud anezhe moarvat, krog ganti un tamm a-raok -, ha deut zo reoù all abaoe, donezonet anezhe, o deus bet krouet traoù zo a dalvoudegezh er produiñ e brezhoneg. Met bremañ 'c'h eo ret mont d'an eil pazenn penn-da-

benn, ha krouiñ muioc'h evit pezh zo bet graet betek-henn. Ezhomm zo deus produourien a vo kontant da vont war an dachenn-se, evit skoazell an holl re o deus mennozhioù - pa n'eo ket ar mennozhioù a vank, sur on deus se - da lakaat anezhe e pleustr. Ha tud zo a vez o klask prientiñ an dachenn evit ar re-se, a fello dezhe krouiñ war-eeun. Ur bazenn gentañ e oa an advouezhiañ, a rae war-dro danvez savet gant tud all, e-maez Breizh. Ar patromoù savet gant tud all zo mat da awen d'hon fatromoù dimp a chom da sevel. N'omp ket tonket da chom troourien soñjoù ar re all da viken, n'eus forzh deus pelec'h e vefent, ha kendirvi dimp memes ! Neuze, d'ar re yaouank a fellfe dezhe mont war vicherioù ar c'hleweled a zo dioute bremañ, muioc'h-mui, a-drugarez d'un avañtur kroget pemzek vloaz¹⁰ zo gant an advouezhiañ, e lârfen a-walc'h : deuit war an dachenn-se gant ho soñjoù, ho c'hoantoù krouiñ, ha m'ho peus un dra bennaket da lâret, lârit, en ho mod deoc'h, en ho yezh deoc'h !

Skouerioù zo deus tud, e-mesk hon c'hendirvi just a-walc'h, o deus bet savet, tamm-ha-tamm, pezh zo ezhomm evit gellet krouiñ, diwar o ijin dezhe ha n'eo ket diwar ijin tud all. Soñjal a ran da skouer en tier-produiñ en Bro-Gembre, en Iwerzhon, en Skos, en Catalunya ha me 'oar, hag a ginnig filmoù faltazi bremañ a lak war-wel mod ar Gembreidi, an Iwerzhonidi, ar Skosidi, ar Gatalaned da welet ar bed. Livañ komzoù an Amerikaned pe ar C'hallaoued gant o gerioù n'eo ket bet trawalc'h dezhe...

Dimp-ni da vont pelloc'h bremañ, poent eo, ha da lakaat nerzh er sevel, hon-unan, an danvez a fell dimp, amañ ! Ha gwelloc'h un ober evit kant lavarer, 'kuita ?

Dimp-ni holl eo ar brezhoneg, dimp-ni holl, brezhonegerien, eo da lâret peseurt yezh a faot dimp kaozeal, skrivañ, c'hoari... dimp-ni holl da lâret pezh a fell dimp ober ganti. War gement tachenn a zo, par ma c'hallimp, gant ma ne grogo ket brezhonegerien zo, pe Bretoned divrezhoneg memes a-wechoù, da lâret dimp n'hon eus ket ar gwir-se...

Amañ emañ dazont ar c'hleweled e brezhoneg.

¹⁰ Pemzek vloaz zo, a lâren, e oa bet savet an advouezhiañ, n'en deus ket cheñchet hirie abaoe. 1999-2015, ne vefe ket 16 vloaz zo kentoc'h ? Tamm ebet, ar bloavezh prientiñ n'emañ ket e-barzh ar gont-se : e 2000 e oa deut war-wel disoc'hoù kentañ ar prientiñ, ha labour ar skipailh en e-bezh. Pa 'c'h eo labour ar skipailh ken a gont, ha n'eo ket pezh a reer en e gorn. Neuze, 2000-2015, mat eo ar gont !

Danvez ouzhpenn

Diwar bajennad TV Breizh war Wikipedia

La chaîne diffuse une partie de ses programmes en breton de 2000 à 2008, ce qui impose le développement de doublage pour les productions audiovisuelles n'en disposant pas. Près de trois millions d'euros sont investis par la chaîne sur cette période, et une partie des coûts sont financés par le conseil régional de Bretagne à partir de 2003. Près de 400 heures sont ainsi doublées, auxquelles s'ajoutent près de 95 heures de magazines en breton produits par la chaîne.

Diwar "TV Breizh : une autre télévision", gwalarn.org

UNE CHAÎNE BRETONNE MAIS BILINGUE

Quelle sera exactement la place de la langue bretonne sur TV Breizh ? TV Breizh ne sera pas une télévision en langue bretonne exclusivement. Ce serait réduire son audience aux 250 000 bretonnants. TV Breizh sera une télévision bilingue. Comment ? Grâce à la technologie moderne, qui permet de diffuser, sur une même image, plusieurs canaux son. La plupart des émissions se feront donc en français mais, en plus, certaines d'entre elles seront doublées en breton sur un autre canal son pour ceux qui le souhaiteront. Et si, au cours des émissions en français, quelqu'un s'exprime en breton, il sera sous-titré en français. Pas d'exclusion ni de monopole : à chacun son libre choix – c'est conforme à l'attitude éternelle des Bretons.

Le doublage des films n'a pas été une mince affaire. Un stage de formation aux métiers du doublage, l'an dernier à Carhaix, a laissé des souvenirs durables aux participants. Deux studios avaient été montés dans les locaux de l'Institut Médico-Educatif, déserté pendant l'été. Une équipe des meilleurs professionnels de Paris avait été mobilisée. Trente Bretons souhaitant devenir adaptateurs ou comédiens du doublage avaient été sélectionnés. Et voilà qu'on retrouva dans leurs bouches la diversité des parlers bretons (il y en a quatre) ! La langue bretonne n'aurait-elle pas encore fait son unité ? Finalement, tout s'est arrangé. Et on s'est dit que, comme pour le français, la télévision fera œuvre d'unification – sans pour autant qu'on aboutisse à un breton "chimique" que Rozenn Milin déteste.

An Telegramm, 5 a viz Here 2004

TV Breizh. Recherche série à doubler en breton

Flore Limantour

Le breton sur TV Breizh, on le retrouve au quotidien aux infos et pendant la météo. On l'entendra bientôt avec le doublage en breton des films comme « Marion du Faouët » et « L'Affaire Seznec ». L'étape suivante pourrait bien être une série américaine en breton. Faute de spectateurs (captifs de chaînes thématiques), il n'y aura plus de dessins animés doublés en breton. En revanche, TV Breizh s'est lancée dans une politique de doublage en breton des fictions, grâce à l'aide financière non négligeable de la Région (la moitié du budget de doublage via l'association Dizalé).

« Marion du Faouët »

Programmée le 11 novembre sur TV Breizh, « Marion du Faouët » est la première fiction doublée en breton. Pour ce film de Michel Favart (1997) qui dure 3 heures 30, pas moins de six semaines ont été nécessaires pour assurer le doublage par quarante comédiens. Nolwenn Korbell y prête sa voix à Marion. « Au total, nous avons travaillé sur ce projet de la mi-mars au mois de septembre », explique la chaîne. Le coût du doublage se monte à 180 000 €. Hier, dans l'auditorium de la société Her Bak installée sur le pôle Image de Lorient, les comédiens Manu Méhu, Yann-Herlé Gourvez et Gilles Pennec posaient des paroles en breton sur une scène d'interrogatoire de « L'Affaire Seznec ». Pas facile de plaquer, sur la bouche d'un acteur comme Jean Yanne ou Christophe Malavoy, sa voix et une autre langue. Outre le talent du comédien, il faut celui de l'équipe qui a travaillé sur la détection (mouvements de lèvres), l'adaptation (traduction qui correspond aux mouvements des lèvres) et la calligraphie (inscription du texte sur une bande qui sera lue par les comédiens). Les comédiens doivent maîtriser le breton oral et écrit (il faut lire la langue sur la bande). Mais ils ne sont pas forcément légion à avoir ces compétences. « Cet été lors du doublage de "Marion", un comédien professionnel, qui a l'habitude de doubler et qui parle couramment breton, a dû renoncer. Il ne parvenait pas à le lire. » Le recrutement se fait donc parmi les artistes qui ont déjà doublé les dessins animés (341 heures) et qui ont pour certains été formés lors d'un stage à Carhaix (29), au lancement de TV Breizh. Columbo en breton ? Leur avenir professionnel passera peut-être désormais par le doublage des séries américaines. Mikael Baudu, responsable de la langue bretonne sur la chaîne, estime que doubler des séries françaises ne présente guère d'intérêt : « On connaît leur voix en français. » En revanche, doubler des Columbo ou autre Jessica Fletcher permettra d'éviter de cantonner le breton à l'histoire et à la culture bretonnes, explique le rédacteur en chef Lionel Buhannic. « Perry Mason parle bien en français. Pourquoi ne parlerait-il pas breton ? On peut parler de tout en breton ! »